

ТАРАН СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА,

ст. викладач кафедри лінгводидактики, Інститут підготовки іноземних громадян, ДУ «Одеська політехніка»

КУШНІРЕНКО НАТАЛІЯ МИТРОФАНІВНА,

ст. викладач кафедри лінгводидактики, Інститут підготовки іноземних громадян, ДУ «Одеська політехніка»

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ДВОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Необхідність вивчення другої мови бере свій початок з глибокої давнини. Але і до теперішнього часу фахівці не визначилися в питанні про кращу методику викладання. Немає чіткої позиції і при визначенні виду діяльності, з якої слід починати навчання на початковому етапі. Більшість практиків віддають перевагу усному мовленню. У той час, як інші акцентують увагу переважно на граматиці або, наприклад, на читанні.

Але слід враховувати й інші фактори при навчанні іноземців мови. Наприклад: вік слухачів, рівень їхньої освіти; мету вивчення мови; мовну ситуацію всередині країни, де навчається іноземець.

Цей останній фактор є надзвичайно важливим, оскільки, наприклад, в Україні корінними мешканцями використовується не тільки українська мова, а й мови національних меншин: російська, молдавська, болгарська, угорська та ін. Тобто кількість мов, які використовуються в країні навчання, поширеність багатомовності серед населення, характер і ступінь відмінності між ними є серйозною проблемою і для студента, і для викладача. Ні для кого не є секретом, що у великих містах південного сходу і півдня України на побутовому рівні переважає російська мова. Студентові-іноземцю надзвичайно важко адаптуватися в подібному середовищі. Адже в аудиторії він вивчає українську мову, на перерві зі своїми співвітчизниками спілкується рідною мовою (арабською, турецькою, фарсі тощо), а у побуті (транспорт, супермаркети, клуби, спортивні зали) звучить російська мова. Верховна Рада України 25 квітня 2019 року ухвалила Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який 16 липня того ж року набрав чинності. Він деталізував державний статус та вживання української мови в різних сферах життя: від бізнесу – і до освіти. А від 16 січня 2021 року набуває чинності ст. 30 вищезгаданого Закону, у якій говориться про те, що мовою обслуговування споживачів в Україні також є державна мова. Тому інформація про товари та послуги на території України має надаватися у першу чергу українською. Здавалося б ця стаття має тішити

як викладачів, так і студентів-іноземців, які приїхали в Україну навчатися у наших вишах. Адже тепер не лише в аудиторії чи транспорті, а й у всіх сферах мовою обслуговування має бути державна мова – українська. Однак усім зрозуміло, що прийняття нових законодавчих норм зовсім не означає, що в один день в Україні всі і в усіх сферах обслуговування заговорять українською. Хоча, звичайно, вимоги закону будуть підштовхувати як бізнес, так і суспільство в цілому до того, щоб послуга українською мовою «стала опцією за замовчанням». Нам важко уявити, що Одеса, де великий відсоток мешканців розмовляє російською, в один день заговорить українською. І в цьому є значна проблема для іноземних студентів.

У чому ж полягає складність при вивченні однієї з мов у двомовному середовищі? Розглянемо це на прикладі російської та української мов. Подібність і відмінність між цими двома мовами мають досить серйозний вплив на результат у засвоєнні лексики одного з них. На цей результат впливають такі чинники:

1. Подібність або відмінність у вимові.
2. Подібність і відмінність форм і значень.

Подібні форми і значення обмежені тими одиницями, які функціонують в обох мовах. Говорячи про форму, ми маємо на увазі написання слова або його звучання.

Споріднені слова – найбільш подібні (або ідентичні) за формою, значенням і вимовою (наприклад: *рука* (укр) – *рука* (рос); *клас* (укр.), *урок*, *трамвай*, *машина*). Ці слова важливі на самому початковому етапі оволодіння мовою.

Велика група лексичних одиниць у російській та українській мовах однакова за формою, але відрізняється вимовою, виходячи з фонетичних норм: *молоко*, *дорога*, *педагог*.

Частково споріднені слова або, як їх назвав Р.Ладо у своїй роботі «Лингвистика поверх границь культури» оманливі споріднені слова – це слова, подібні за формою, але розрізняються за своїм значенням. (Наприклад: *великий* / *великий* – (*большой/выдающийся*). Ці слова утворюють особливу групу і в шкалі труднощів оволодіння мовою займають одне з чільних місць, оскільки їх формальна схожість може спричинити неправильне використання (*вродливий (гарний) / уродливий (потворний)*, *краватка (чоловічий галстук) – кроватка (дитяче ліжечко)*, *брак (шлюб) – брак (бракована продукція)*).

Ще одна група, яку, на наш погляд, слід розглянути, буде група, в яку можна включити слова, що мають різні форми. Труднощі засвоєння в даному випадку полягають тільки в запам'ятовуванні форми і значення тієї чи іншої

лексичної одиниці. Однак при перекладі конкретного слова, наприклад, російською або рідною мовою, можуть виникнути складнощі, оскільки, як правило, такі слова не завжди мають однозначне смислове значення, наприклад: *я лікую (лікувати хворого) – я ликую (дуже чомусь радіти)*.

Відсутність у достатній кількості методичної літератури та посібників з вивчення української мови як іноземної є ще однією проблемою як для викладачів, так і для іноземних студентів. У нас дуже часто спочатку приймається закон, а ось важелі для впровадження цього закону в життя відсутні. Якщо порівнювати викладання УМІ та РМІ, то літератури у другому випадку набагато більше. І це не просто друковані підручники, посібники для вивчення російської мови як іноземної. Є безліч інтернет-ресурсів, сайтів, груп, де викладачі спілкуються між собою, діляться досвідом, обговорюють проблеми (наприклад, групи «Методика преподавания РКИ для всех», «Русский язык как иностранный», «Открытые уроки РКИ», «Игры на уроках РКИ», центр «Златоуст», який проводить онлайн-семінари з методики викладання російської мови як іноземної). В Україні, на жаль, таких ресурсів поки немає.

Іспанський політик Хосе-Марія Арце сказав: «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає». З ним перекликається українська поетеса, гордість і мудрість нації Ліна Костенко: «Нації вмирають не від інфаркту – спочатку їм відбирає мову». Наведені у даній статті приклади свідчать про те, що мовні процеси в Україні наразі є ще складними і неоднозначними. Звичайно, прийнятий мовний закон має позитивний вплив на мовну ситуацію в Україні. Однак, попри деяке зміцнення позицій української мови, частка російської мови залишається ще значною. А це ускладнює вивчення іноземними студентами української мови як іноземної. Для забезпечення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя необхідна кропітка робота держави разом із громадянським суспільством.

Література:

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної
<https://zakon.rada.gov.ua>
2. Р.Ладо «Лингвистика поверх границь культури»
<https://revolution.allbest.ru>
3. <https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html>

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ДВОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У цій статті ми спробували розглянути проблеми, пов'язані з навчанням іноземців одній з мов у двомовному середовищі. Проведений порівняльний аналіз російської та української мов показав, що, незважаючи на їх схожість, виникають суттєві труднощі, в процесі навчання. Це пов'язано з багатьма факторами, які ми і постаралися розглянути в цій статті.

Ключові слова: навчання іноземців, двомовне середовище, мовна ситуація.

TEACHING FOREIGNERS A UKRAINIAN LANGUAGE IN A BILINGUAL ENVIRONMENT

In this article, we tried to consider the problems associated with teaching foreigners one of the languages in a bilingual environment. A comparative analysis of the Russian and Ukrainian languages showed that, despite the similarity of these languages, significant difficulties arise in the learning process. This is due to many factors that we tried to consider in this article.

Keywords: teachings foreigners, bilingual environment language situation.